

Prof. Dr. Homoki-Nagy Mária

Magánjogtörténet

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen
készült az Európai Unió támogatásával.

Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

Szegedi Tudományegyetem

Cím: 6720 Szeged, Dugonics tér 13.

www.u-szeged.hu

www.szechenyi2020.hu

A KURZUS ALAPADATAI

A tárgy jellege kollokviummal záródó előadás

Tagozat MAT-JN-17/EN

Tárgyfelelős tanszék SZTE Állam- és Jogtudományi Kar
Magyar Jogtörténeti Tanszék

Oktatók Prof. Dr. Homoki-Nagy Mária
egyetemi tanár

Elérhetőség 6721 Szeged, Bocskai u. 10-12. 2. emelet 44. szoba
Tel/Fax: (62) 544-412
E-mail: jogtort@juris.u-szeged.hu

Tantárgyi kreditpontok 5

Követelmények az adott tantárgy követelményei a tantárgy coospace színterén

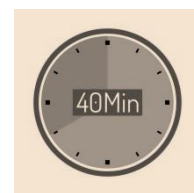
A TANANYAG ELSAJÁTÍTÁSÁHOZ JAVASOLT MÓDSZERTAN

1. Olvassa el a tantárgy alapadatait.
2. Ismerje meg a tantárgy követelményrendszerét.
3. Figyelmesen olvassa el az olvasóleckét.

Az olvasólecke feldolgozásához szükséges idő: kb. 35-40 perc

4. Tanulmányozza a kötelező tananyag vonatkozó részeit. A tananyag elsajátításához segítséget nyújt az ajánlott irodalom.
5. Válaszoljon az önellenőrző kérdésekre.
6. Amennyiben további segítségre van szüksége a tananyag megértéséhez, akkor jelezze a tantárgy oktatójának.

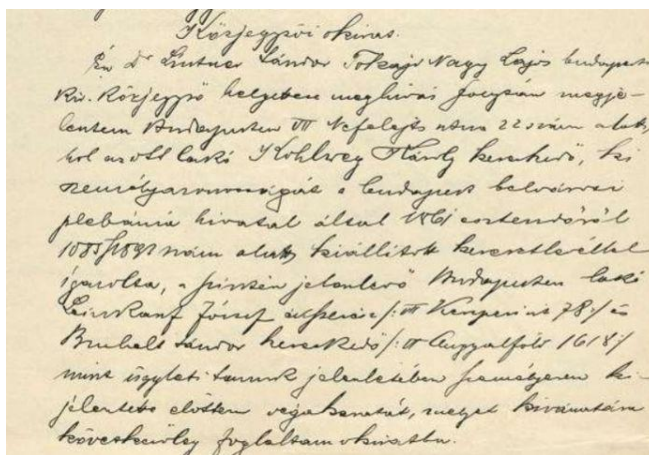
Fejezetek a polgári kor magánjogtörténetéből 10.

A végrendeleti öröklés szabályai

A végrendelet, az öröklési szerződés és a halál esetére szóló ajándékozás alaki szabályait az 1876:XVI. tc. rendezte.

Alaki szempontból a végrendeletnek továbbra is két típusát különböztetjük meg:

Közvégrendelet: amelyet a polgári korban az örökhagyó lakhelye szerint illetékes közjegyző készített. Ez két formában történhetett. Az örökhagyó otthon leírta a végakarátát és azt vitte el a közjegyzőnek. A közjegyző két tanú vagy egy másik közjegyző jelenlétében meggyőződött arról, hogy az örökhagyó tud írni, olvasni, az általa értett nyelven készült a végrendelet, majd a végrendeletkező a közjegyző előtt saját kezűleg írta alá a végrendeletét, amelyet a jelen lévő két tanú vagy a másik közjegyző is aláírt.

1. kép: Dr. Lintner Sándor Tokaji Nagy Lajos budapesti királyi közjegyző helyettese által készített végrendelet, amely Kohlweg Károly kereskedő végakarátát tartalmazza. Két tanú és a végrendeletkező aláírásával vált érvényessé a közvégrendelet. /BFL – VII. 10. d. -1897 – 055/

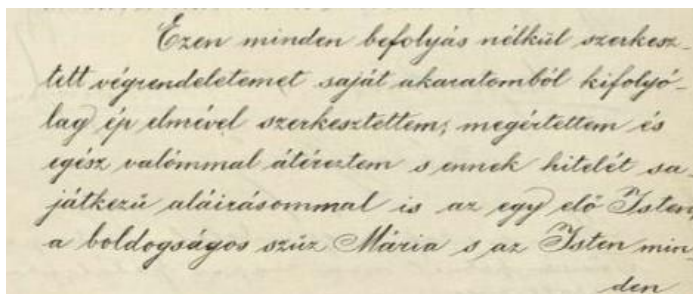
Lehetőség volt arra is, hogy a végrendeletkező a közjegyző előtt mondta el szóban végakarátát, amelyet a közjegyzőn kívül még két tanú vagy egy másik közjegyző is hallott. (Így tanúsították, hogy az egész végrendelet tartalmát ismerik. A szóban elmondott végrendeletet a közjegyző közjegyzői okiratba foglalta, amelyet mind a végrendeletkezőnek, mind a két tanúnak vagy a másik közjegyzőnek és végül a közjegyzői okiratot készítő közjegyzőnek is alá kellett írni.

Ezt követően a végrendeletet lezárták és közjegyzői letétben maradt a végrendelet.

Magánvégrendelet:

Írásbeli magánvégrendelet: az örökgyó leírhatja saját kezűleg elejétől végig a végakarátát. Ebben az esetben érvényességéhez az szükséges, hogy kettő tanú aláírásával igazolja, hogy az örökgyó előttük élő szóval

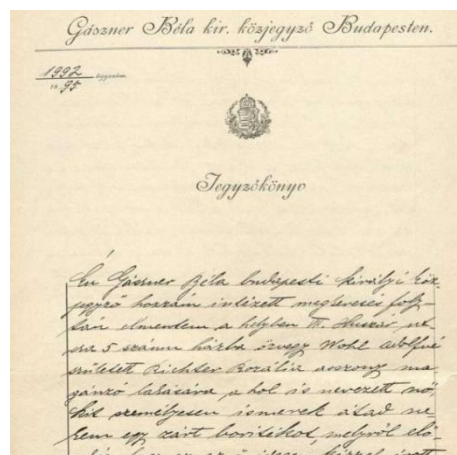
kijelentette, hogy az az ő végrendelete és a két tanú előtt azt aláírta. Ezáltal azt is tanúsítják, hogy az aláírás az örökgyó aláírása.

2. kép: „Ezen minden befolyás nélkül szerkesztett végrendeletemet saját akaratomból kifolyólag ép elmével szerkesztettem...” – Idézet Rosner Ferenc főmérnök sajátkezűleg írt végrendeletéből, amelyet őt tanú aláírása is hitelesített. /BFL – VII. 10. d. -1897 – 059/

Ha a végrendeletet nem az örökgyó írja saját kezűleg, akkor négy tanú jelenlétében, szóban, elmondja a végakarátát, az egyik tanú leírja, majd a négy tanú együttes jelenlétében a végrendeletet az örökgyó által értett nyelven felolvassák, akinek élő szóval kell kijelentenie, hogy az az ő végakarata. Ezt követően az örökgyónak alá kell írnia, vagy ha nem tud írni, akkor az egyik tanú leírja a nevét, amelyet az örökgyó kézjegyével megerősít, majd mind a négy tanú aláírja a végrendeletet.

Közjegyzőnél letett magánvégrendelet: ez ténylegesen egy írásbeli magánvégrendelet, amelyet az örökgyó megőrzésre tesz le a közjegyzőnél. Ez esetben a közjegyző a lezárt végrendeletet külső oldalára jegyzi fel, hogy ki és mikor helyezte el nála a végrendeletet és csak ezt írja alá a közjegyző.

3. kép: Gászner Béla budapesti királyi közjegyző jegyzőkönyve, amely szerint Wolf Adolfné született Richter Rozália idegen kezűleg írt, de saját kézzel aláírt végrendeletét lezárt borítékban átvette és ahhoz hozzáfűzte a jegyzőkönyvet. /BFL – VII. 10. d. -1897 – 043/

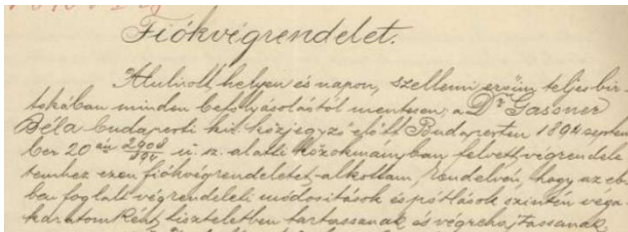
Az írásbeli végrendeletek minden típusánál szükséges, hogy a végrendelet tartalmából egyértelműen kiderüljön, hogy az az örökgyó utolsó akarata. Az örökgyó, a tanúk és a közjegyző aláírásán kívül szükséges, hogy a végrendelet készítésének helyét és napját pontosan feltüntessék. (pl. Szeged, 1886. június 12.)

Szükséges volt, hogy a hónapok neveit betűvel írják. Ha valaki arab számmal írta, az alaki hiba miatt érvénytelenné vált.

Ha a végrendelet több lapból állt, szükséges volt folyamatos sorszámmal

ellátni a végrendelet oldalait. Több lap esetén ezeket zsinórral is össze kellett fűzni.

Fiókvégrendelet (codicillus): továbbra is lehetőség volt arra, hogy az örökhagyó az elkészült írásbeli végrendeletét később kiegészíthesse. Ennek alaki feltételei ugyanazok voltak, mint az anyavégrendeletnek.

4. kép: Berkovits Bernát 1896-os fiókvégrendelete, amely Dr. Gassner Béla budapesti kir. közjegyző által 1894-ben készített végrendeletet módosította. A fiókvégrendeletet az örökhagyó és négy tanú írta alá. /BFL – VII. 10. d. -1896 – 028/

Szóbeli magánvégrendelet: amennyiben az örökhagyó szóbeli magánvégrendeletet kíván tenni, szükséges négy tanú együttes jelenléte, akik előtt az örökhagyó élő szóval mondja el akaratát. A szóbeli végrendelet az elkészültétől számított három hónapig érvényes.

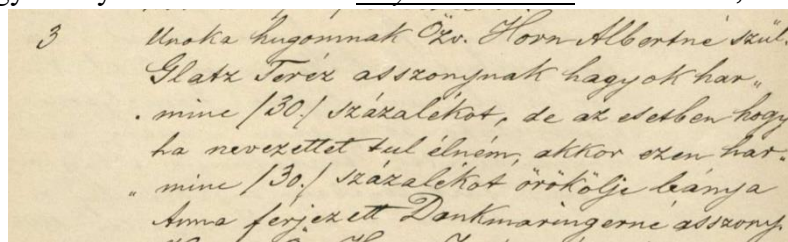
Kiváltságos végrendelet: Az ITSZ a kiváltságos végrendelet eseteinél az 1715. évi tc. szabályait tartották meg. Ez azt jelenti, hogy ha írásban készült a végrendelet, akkor elegendő volt kettő tanú jelenléte, aláírása. Ha szóban készült a végrendelet, akkor két tanú jelenlétében előszóval kellett nyilatkoznia, de ez csak három hónapig volt érvényes.

- kizárólag törvényes örökösök javára végrendelkezett;
- járvány sújtotta területen,
- háborúban,
- hajón, nyílt tengeren.

A végrendeleti öröklés *anyagi szabályai:*

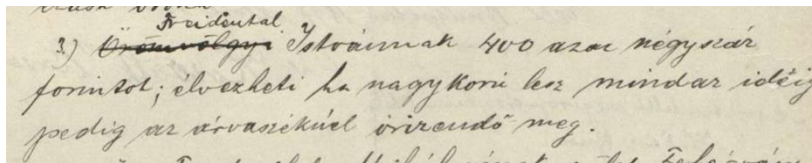
Mivel a kötött tulajdoni rendszert eltörölték, a *szabad végrendelkezési jog* azt eredményezte, hogy az örökhagyó a tulajdonát képező minden vagyontárgyról szabadon végrendelkezhetett.

Lehetetlent, törvényellenest vagy erkölcstelen intézkedést a végrendeletben is tilos volt tenni. Megnevezhette örökösait és hagyományosait. Örökösének helyettes örökös rendelhetett, ami azt jelentette, hogy ha a végrendeletben megjelölt örökös, még az örökhagyó előtt meghalt volna, akkor a helyettes örökös lépett a helyébe. Pl. Az apa végrendeletében gyermekeit nevezi meg örökösének azzal, hogy ha valamelyik gyermeke kiesne az öröklésből, annak örökrészét fiú unokája örökölje.

5. kép: Helyettes örökösnevezés Ertl Nándor végrendeletében. /BFL – VII. 10. d. -1897 – 071/

Az örökhagyót megillette az utóörökösnévezés joga is. Ebben az esetben az örökhagyó feltételhez

kötötte az utóörökös öröklését, s ha az a feltétel bekövetkezett, akkor az örökséget az „előörökösnek” át kellett adnia. Ilyen

6. kép: Utóörökösnévezés özv. Horváth Károlyné született Schlagger Katalin végrendeletében: „Freidenthal Istvánnak 400 azaz négyszáz forintot; élvezheti ha nagykorú lesz mindaz ideig pedig az árvaszéknél örökendő meg.” /BFL – VII. 10. d. -1897 – 063/

esetben az utóörökösnek várományosi joga volt. Az utóörökös nevezés a hitbizományi örökösnevezéshez hasonló. A különbség az, hogy míg hitbizomány esetén – ha a primogenitura elve szerint szólt az öröklés – mindaddig örökölték a hitbizományi birtokot, amíg volt elsőszülött. Az utóörökös nevezés esetében ezt a „korlátlan” örökös nevezést megszüntették.

Ezt a korlátlan szabad végrendelezési jogot, már az OPTK is korlátok közé szorította, amit az ITSZ is átvett. Ennek az volt az egyszerű magyarázata, hogy a szabad rendelkezési jog alapján előfordulhatott, hogy az örökhagyó teljes hagyatékát idegen személyre hagyta, és így a családjának, gyermekeinek nem hagyott semmit. Ezt elkerülendő vezette be az OPTK hatására az ITSZ az ún. kötelesrész intézményét.

Kötelesrész: a törvényes örökrész meghatározott hányada.

Jogosultjai: az örökhagyó gyermekei, akik a törvényes örökrész felét követelhetnék kötelesrészként; lemenők hiányában az örökhagyó szülei, akik szintén a törvényes örökrész felét követelhetnék készpénzben.

A kötelesrész kiszámítására az örökhagyó hagyatékának tiszta értékét kell alapul venni. Ez azt jelenti, hogy az örökhagyó hagyatékába be kell tudni mindazon vagyont, amit az örökhagyó életében elajándékozott, akár örököseinek, akár idegeneknek.

példa:

Örökhagyónak van három gyereke, „A”, „B” és „C”.

Örökhagyó életében „B”-nek üzletnyitásra adott 5000 koronát. „C”-nek hozományként 3000 koronát. A hagyatékban maradt 16000 korona.

Örökhagyó végrendeletet készített 1877-ben, amelyben kijelentette, hogy legkisebb gyermeke „C” elégedjen meg hozományával, minden vagyonát „A”-ra és „B”-re hagyja.

Az üzletnyitásra adott összeget és a hozományként kiadott összeget be kell tudni a hagyatékba.

A hagyaték tiszta összege így: 24000 korona.

Törvényes öröklésnél a három gyerek fejenként egyenlő arányban örököl: ezért mindegyik törvényes örökrésze 8000 – 8000 korona lenne.

„C” követeli a kötelesrészét. Miután már kapott 3000 koronát, a kötelesrész pedig a törvényes örökrész fel, jelen esetben 4000 korona, a hagyatékából ő még jogosult 1000 koronát kapni.

Ezt a 4000 koronát levonjuk a hagyaték tiszta értékéből, marad 20000 korona. „A”, aki eddig semmit sem kapott kap 10000 koronát, „B” aki már kapott 5000 koronát, most kap 5000 koronát.

„A” és „B” köteles lesz fejenként egyenlően az 1000 koronát „C”-nek kifizetni.

Kitagadás: az örökhagyó a kötelesrészre jogosultat törvényes okból kitagadhatja. A kitagadási okok meghatározásánál az ITSZ visszautalt a Hármaskönyv I. 52-53. címére. Ebben

Werbőczy azokat az eseteket sorolta fel, amikor az apa osztályra kényszeríthette fiait. Így kitagadási okká vált: ha a gyermek az örökhagyó életére tört, alaptalanul bántalmazta, megakadályozta a végrendelet készítésében, vagy nem törekedett az apát fogságból kiszabadítani, erkölcstelen vagy pazarló életmódot folytatott.

A gyermek is kitagadhatta a kötelesrészre jogosult szülőt, ha bizonyította, hogy „igazságos és nagyobb vétke nélkül kegyetlenül gyakorolja fenyegető jogát.

Végrendekezési jog.

7. §.

A végrendekezési jog leszármazó egyenes örökös és szülők nem létében, minden öröklött és szerzeményi vagyona kiterjed; ha azonban leszármazó egyenes örökösök, vagy életben levő szülők vannak, a végrendelet ezek törvényes osztályrészét nem érintheti.

E törvényes osztályrész felét teszi annak, a mit a leszármazó örökösök az örökhagyó után ennek végrendelet nélküli halála esetén öröklőcnének. A végrendelet tehát erre nézve semmis, s a leszármazó egyenes örökösök, ezek nem létében pedig az életben levő szülők, ezen fele résznek kiegészítését követelhetik.

E szabály alól csak az I. R. 52- és 53-ik cizmeiben foglalt esetek képeznek a kitagadhatásra nézve kivételt.

7. kép: Az Ideiglenes Törvénykezési Szabályok kötelesrészre és kitagadásra vonatkozó szabályai

A kitagadási okot az örökhagyónak a végrendeletben pontosan meg kellett jelölni.

Az öröklési szerződés az a kétoldalú jogügylet, amelyben az örökhagyó vagyonáról halál esetére szóló intézkedést tesz a másik fél javára, amit az elfogad. Ezt írásbeli magánvégrendelet vagy közvégrendelet formájában lehet tenni.

Halál esetére szóló ajándékozás: az örökhagyó leendő hagyatéka terhére ingyenes vagyoni juttatásra tesz ígéretet valakinek, aki azt elfogadja.

ÖNELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

1. Alakításuk szerint milyen végrendeleti típusokat különböztethetünk meg?
2. Mik voltak az írásbeli végrendeletek általános szabályai?
3. Mi a codicillus jelentése és szabályai?

4. Mi az eltérés a helyettes örökösnevezés és az utóörökösnevezés között?
5. Melyek a kötelesrész szabályai? Mely jogforrás vezette be Magyarországon?
6. Honnan eredtek a kitagadás szabályai? Melyek voltak az esetei?

KÖTELEZŐ TANANYAG

-- az előadásokon elhangzottak

-- Mezey Barna: Magyar jogtörténet. Budapest, Osiris, 2007. 188-190. pp.

<https://www.szaktars.hu/osiris/view/mezey-barna-szerk-magyar-jogtortenet-osiris-tankonyvek-2007/?pg=0&layout=s>

SZÉCHENYI 2020

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült az Európai Unió támogatásával.
Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE